

Pavlna Cermanová. *Čechy na konci věků. Apokalyptické myšlení a vize husitské doby*. Praha: Argo 2013, 412 s. ISBN 978-80-257-1003-6

R A D O M Í R B U Ź E K

V knize s názvem *Čechy na konci věků* autorky Pavlny Cermanové se čtenářům dostává do rukou zajímavý odborný počín, snažící se postihnout středověké vnímání křesťanských apokalyptických proctví a vizionářských textů, jejich teologickou interpretaci a vliv na společenské dění v Českém království ve druhé polovině XIV. a v první polovině XV. století, zejména během neklidných let, kdy ve společnosti vzrůstalo napětí v souvislosti s husitským hnutím, jak upřesňuje podnázev *Apokalyptické myšlení a vize husitské doby*. Jelikož se v případě apokalyptických vizí jedná o tematicky poměrně rozsáhlou a komplexní problematiku, zvolila si autorka jako východisko svých úvah jedno primární téma, které je v literatuře sledovaného období často přítomné, a tím je postava Antikrista. Zejména na ní ukazuje, do jak značné míry ovlivnila v husitské době chápání konce věků coby současné či budoucí skutečnosti.

Kniha je rozdělena do dvou hlavních částí. V první z nich seznamuje autorka čtenáře s pozadím a východisky apokalyptického smýšlení ve středověku. Uvádí základní novozákonní texty a s nimi částečně spojené texty starozákonní, v nichž se hovoří o Antikristu, v krátkosti se věnuje některým významným starověkým myslitelům a jejich interpretacím Antikrista, které ovlivnily následující doby, a tak plynule přechází k pojetí Antikrista v českém středověku. S antikristovskou apokalyptikou je neodmyslitelně spojena postava proroka ohlašujícího či předznamenávajícího příchod Antikrista a legenda o tzv. „posledním císaři“, jejichž chápání v českém prostředí autorka dále představuje na základě velmi dobré a široké znalosti dobových textů. Druhá část přibližuje historický vývoj výkladu apokalyptických textů na pozadí dějinných událostí. Předně se zaměřuje na texty, které prezentují současnou dobu jejich autorů coby poslední a zároveň přelomový úsek běhu dějin lidstva. Vzorovým autorem je v tomto ohledu Mikuláš Biskupec z Pelhřimova, jehož interpretaci probíhajících událostí a jejich legitimizaci autorka obšírně rozebírá. S tím jsou spojena další apokalyptická témata, jejichž výklad v knize následuje. Jsou jimi pojímání

tisíciletého království a jeho výkladu v husitském prostředí, veliká a ve středověku často řešená otázka chudoby a postavení světské moci. Na úplný závěr se autorka dotýká specifika české „reformace“, kterým je téma přijímání svátosti oltářní a jeho vztahu s naplňujícím se osudem světa.

Každý, kdo se pustí do četby této knihy, bude moct v prvé řadě ocenit autorčinu hlubokou znalost středověké literatury, která je mnohdy přístupná pouze v rukopisné podobě. Díky této práci s prameny jsou nám předkládány nové informace, které mohou přispět k lepšímu porozumění snah a myšlenek husitského hnutí a k rozšíření znalostí o daných textech, o pojednávané problematice a vůbec o jednom z významných období našich národních dějin. Autorčin přehled se týká jak známých autorů nečeského původu (jako Augustin, Hugo ze Sv. Viktora, Jáchym z Fiore apod.), tak těch méně známých (např. Petr z Tarentaise, Vilém z Mélitonu, Vilém ze Saint-Amour atd.). Jako zásadní se však jeví texty autorů českého původu, mezi nimiž jsou zahrnuti zejména Milíč z Kroměříže, Matěj z Janova, Jan Hus, Jakoubek ze Stříbra, Mikuláš Biskupec z Pelhřimova, Vavřinec z Březové, Jan z Příbramě a Petr Chelčický. Autorčina snaha seznámit s jejich dosud nevydanými a v případě latinsky psaných textů dosud nepřeloženými spisy může být pobídkou nejen k četbě předkládané publikace, ale rovněž motivací k vynaložení úsilí ze strany dalších odborníků na jejich kritické vydání a překlad.

Autorčíným záměrem bylo předložit literární a historickou studii založenou na četbě literatury, která je z velké části teologického charakteru. Navzdory tomu v publikaci bohužel nenalezneme vůbec žádné teologické zhodnocení těchto textů ani snahu o teologický přístup k nim. Zvláštním dojmem působí užívání v češtině nezvyklých forem některých biblických či historických osob, jako např. Enoch namísto Henoch, Melachiáš namísto Malachiáš či Iraneus z Lyonu namísto Irenej z Lyonu, či používání archaického termínu exegetik místo dnes užívaného exegeta. Tyto zvláštnosti jmen a termínů nasvědčují, že autorce chybí základní teologické znalosti, což se v textu projevuje i zcela mylnými teologickými tvrzeními (např. eschatologie coby vysvětlení existence zla ve světě, s. 27; Augustinovo pojetí přítomné a budoucí eschatologie, s. 260, pozn. 12). Je skutečně škoda, když se popis výpovědí tak zajímavých spisů omezí pouze na studium literární a historické a není v něm zároveň obsaženo promyšlení jejich teologické hodnoty, ať už exegetické, systematické či jiné. Také je třeba čtenáře

upozornit na rušivý dojem, který při jinak zajímavé četbě působí gramatické chyby morfologické povahy, zejména nesprávná deklinace jmen latinského původu, ale i českého slova „kněz“ v plurálu.

Knihu nelze doporučit čtenářům ze širší veřejnosti neznalým latiny, poněvadž citace z latinsky psaných děl nejsou zpravidla překládány. Pro odbornou veřejnost se však jedná o velmi zajímavý počín, který v sobě zároveň ukrývá, jak už bylo naznačeno, výzvy pro teology a církevní historiky, aby se zejména v souvislosti s nadcházejícím výročním významné události husitského hnutí zabývali těmito a dalšími texty popisovaného období a doplnili tak, co schází této jinak velmi cenné publikaci, kterou lze vřele doporučit.